

1 Hommels?

Het is zondagmiddag in september. De lucht is strakblauw, als een pas gestreken laken. De goudgroene boomtoppen staan onbeweeglijk in het warme zonlicht. In de diepte stroomt een slingerend, blauw lint langzaam door de uiterwaarden. Aan de buitenkant bonst een hommels tegen het raam, bedrogen door de weerspiegeling van de blauwe lucht in het glas. Hij vliegt met een boog weg over het glooiend korenveld beneden.

De lucht lijkt te gonzen. Met Loesje op de arm leun ik in het open slaapkamerraam.

Ik kan het aanzwellend geluid niet thuisbrengen. Ik voel het trillen in het hout en in mijn buik. Het klinkt als het zoemen van zwermen bijen die vanuit de verte komen aanvliegen. Het gonzen verandert in brommen, maar nog steeds is de lucht leeg.

Het geluid zwelt aan alsof ze boven het dak vliegen. Het gedreun vult de hele wereld.

Het trilt nu door mijn hele lijf. Ik druk Loes stijf tegen me aan en bijt op mijn lip.

Om naar buiten te kunnen kijken, ga ik op mijn tenen staan en leun op mijn ellebogen op het raamkozijn. In de lucht boven de weilanden zie ik geen hommels maar wel ontelbare vliegtuigen die langzaam naderbij komen tegen de blauwe hemel. Daaronder zweven traag, uitwaaiierende, donkere bloemen, die langzaam in rijen naar de grond glijden. Het vult de hele hemel. Ik begin te tellen, maar raak al gauw in de war. Het zijn er zeker honderd of misschien wel duizend.

Even nog sta ik doodstil voor het raam, Loesje's hoofdje tegen mijn hals. Mijn kin rust op haar gladde hoofdje. Dan draai ik me om.

Met de pop in mijn arm loop ik langzaam de trap af. De voordeur staat wagenwijd open. Ik hoor buiten mensen praten. Ze zijn opgewonden. Ik ga op de onderste tree zitten.

Ik hoor de buurman, hij roept met overslaande stem: ‘Ik denk dat we bevrijd worden. Hebben jullie die parachutes gezien? De oorlog nadert zijn einde! Gaan jullie mee kijken?’

Geen hommels, maar vliegtuigen, geen bloemen, maar soldaten aan parachutes.

Mijn ouders gaan met de burens naar het beneden-dorp. Ze willen naar de Rijnbrug om de marcherende bevrijders voorbij te zien trekken. Wat een heisa buiten zeg, met die burens erbij. De mannenstemmen klinken twee keer zo hard als anders.

Maar nu gaan ze toch samen weg. Mama roept vanuit de keuken, zodat het galmt in de gang: ‘Anne, kom je ook mee?’

Wat moet ik met een luchtlandingsdivisie? Ik weet niet eens wat het betekent. Bovendien wil ik niet bij mama in de buurt zijn als Paultje ook meegaat.

Ik sta op, schop bokkig tegen de traprede en roep :‘Nee, ik wil niet mee.’

Vanmorgen was mama alweer zo kwaad. Alleen, omdat ik niet meteen opsprong om te doen wat ze vroeg: Paultje’s jasje van boven halen. Ik wilde nog even het dak van het huis rood kleuren. Toen was ik meteen weer een rotmeid. ‘Moet ik je vader soms waarschuwen?’

Ik ga een trede hoger staan op de trap. Als ik meega, mag ik zeker weer Paultje’s kindermeisje zijn. Ik zie door de openstaande voordeur hoe ze het tuinpadje aflopen.

Mama loopt op afgetrapte schoenen, de hakken zijn helemaal scheef.

‘Anne! We gaan!’, roept ze. Ik zeg niets. Paultje is mijn broertje van bijna vijf. Hij heeft een rond hoofd met kortgeknipt haar en net zulke blauwe ogen als mama. Ik vind hem vaak een rotjongetje, omdat hij alles verklikt wat ik doe.

De vliegtuigen brommen nog steeds. Ik blijf thuis.

Ik til Loesje omhoog. Ze kijkt me aan. Haar ogen hebben de kleur van zeeën die de nachthemel weerspiegelen. In de irissen zweven transparante sterren, zoals op de mooie platen in mijn boek.

Ik moet ineens denken aan de donkere gaten op de plaats waar haar ogen hadden gezeten en opnieuw voel ik de schrik die door me heensloeg.

Ik kwam hollend uit school naar huis. Ik wilde naar mijn pop, die in haar prachtige nieuwe schommelwieg lag te slapen. Maar mama hield me bij de keukendeur tegen: ‘Anne, wacht even, ik moet je wat vert...’

Ik duwde haar opzij en struikelde over de drempel de kamer in. Ik boog me over de wieg. Mijn adem stakte in mijn keel toen ik Loesje zag. In het gezichtje zaten inktzwarte, lege gaten op de plaats van haar ogen. Ik sloeg de handen voor mijn gezicht en schreeuwde het uit.

Achter me hoorde ik mama zeggen: ‘Paultje heeft het niet expres gedaan, Anne, hij is nog ma...’

Mijn pop is drie dagen bij de poppendokter geweest. Ik mocht haar zelf gaan halen. Haar ogen waren mooier dan ooit. De hele weg heb ik zachtjes lopen zingen met pop Loes wiegend in mijn armen.

Zittend op de trap wrijf ik zachtjes met mijn vinger over Loesje’s ronde wangetjes, aai het kleine neusje en

druk een kus op haar ronde voorhoofd. Het kleine lijfje van stof ligt zacht tegen me aan. Ik pak het armpje en laat haar 'dag' zwaaien naar mijn ouders die om de hoek van het huis verdwijnen. Ik sta op en kijk naar mezelf in de gangspiegel. Naar mijn rode haar, in een staart opzij gebonden en met een grote blauwe strik bovenop. Daaronder mijn grijze ogen met eromheen allemaal zomersproeten. Net hagelslag op een beschuit. Ik steek mijn tong uit.

Toen ik pas op de kleuterschool was, kwam ik op een dag thuis en werd de deur opengedaan door een vrouw met een witte schort voor. Ze hield haar wijsvinger voor haar mond, spitste haar lippen, deed 'sst...', en keek heel vrolijk. Ze nam me bij de hand en fluisterde: 'Boven in de slaapkamer heeft je moeder een verrassing voor je.' Verwachtingsvol liep ik de trap op en deed de deur open. Ik zag mama in bed liggen, midden op de dag. Naast het bed stond een wieg. Ik sloeg mijn handen voor mijn mond en fluisterde: 'Oh! Heb ik een zusje gekregen?' Mama lachte en zei: 'Nee, ze hadden alleen nog maar broertjes.' Papa kwam binnen en ook de buurvrouw. Achter hen kwam de vrouw met de witte schort. Ze bleven allemaal voor het bed staan. Ik liep naar de wieg en keek over de rand naar het kleine baby'tje. Het hoofdje met het gerimpelde gezichtje kwam net boven het lakentje uit. Hij had veel zwart haar.

'Wat fijn dat het deze keer geen rooie is, hè Ina?', zei buurvrouw.

Mama houdt niet van de burens. Buurvrouw is een kletsmajor, vindt ze, bovendien zijn ze nog christelijk ook. Ze willen altijd met papa en mama over het geloof praten. Mama krijgt dan een harde stem. Wij geloven

niet. Papa en mama willen eigenlijk ook niet dat ik met mijn vriendinnetje Elsie speel, omdat ze thuis van het Leger des Heils zijn. Maar ik doe het toch. Als buurvrouw weleens over het muurtje achter het huis roept: ‘Ina, kom je een bakkie doen?’, zegt mama altijd: ‘Ik heb geen tijd.’ Dan trekt ze haar mond strak omhoog en rimpelt haar neus alsof ze iets vies ruikt.

Mijn moeder is iemand die veel moppert. Vooral op mij. Dan wordt haar gezicht langer en haar neus steekt naar voren. Ze draagt altijd een jasshort. Haar haren heeft ze in een rol om haar hoofd. In de zomer heeft ze blote, witte benen. Misschien moppert ze zoveel, omdat ze vaak moe is. Mijn vader is streng. Ik moet doen wat mijn moeder zegt, vindt hij, en anders krijg ik klappen. Mijn vader is groter dan mijn moeder. Hij heeft een beetje een vierkant hoofd met golvend haar. Ik vind dat hij grote wenkbrauwen heeft en zijn ogen zijn een beetje zoals de kleur van de Rijn, grijs en groen tegelijk. Ik vind de jasjes die hij draagt mooi. Ze zijn van breed ribfluweel met de kleur van geel zand. Hij heeft hele grote, vierkante handen. En altijd een rode zakdoek in zijn broekzak.

Ik loop naar boven. Ik ga weer voor het raam staan. Het is nu stil buiten. Waar zouden de vliegtuigen naartoe zijn? Ik til Loesje wat hoger op, zodat ze mee kan kijken. Op de Benedendorpsweg loopt een rij met in het groen geklede poppetjes. Daarachter in de verte buigt de Rijnbrug zich als een kromme kattenrug over het water met de poten aan weerszijden in het groene gras.

‘Zie je die soldaten Loesje? Die gaan ons bevrijden
Dan wordt mama misschien weer aardig.’

Zachtjes wiegend sta ik op één been met de linkervoet op de rechter.

We klimmen de steile zoldertrap op. Loesje rust even uit op een traprede, terwijl ik het zware zolderluik met twee handen openduw. Het kraakt als een oude boom in een storm. Ik pak Loes. Samen klimmen we door de opening. Het is stoffig en donker onder het houten dak. Ook ruikt het een beetje zoet, zoals appels in de zomerzon.

Langs de schuine zijkanten staan dozen en koffers verborgen onder lappen en oude kleden. De oude kinderwagen van Paultje staat er nog, maar mijn poppenwagen is weg. Waar zou ons oude speelgoed zijn? De ruimte lijkt groot, mama heeft zeker opgeruimd. Tegen de achterwand staat een opgemaakt ledikant met een roze, gestreepte spreij. Wat doet dat bed hier op zolder? Het lijkt wel alsof er mensen hebben gewoond. Ik duw er met mijn hand op. Wat is dat matras hard. Naast het bed staat een tafel, bedekt met oma's tafelkleed met franjes waar ik weleens vlechtjes in heb gedraaid. Aan de tafel staan twee rechte stoelen. Ik schuif er één een beetje opzij en kruip er met mijn knieën op. Met mijn vinger volg ik de figuren in de zachte stof van het tafelkleed.

Op de stoel tegenover me, fantaseer ik een mevrouw die hier woont.

Ze heeft donkere ogen met zware wenkbrauwen erboven. Ze draagt een zilveren bril en heeft een enorme bos, roetzwart haar, dat in spiralen rond haar hoofd ligt. Haar neus lijkt op de snavel van een gezellige vogel. Ze glimlacht naar me, waarbij haar ogen halve maantjes worden. Ze heeft een jurk aan met glanzende knoopjes die oplichten in het halfdonker.

‘Woont u hier alleen?’, vraag ik. ‘Nee hoor’, zegt ze, ‘ik woon met mijn man samen, maar die is nu even weg.’

‘Heeft u kinderen?’

‘Nee we hebben geen kinderen.’

‘Ik wel’, zeg ik, ‘dit is mijn dochtertje. Ze heet Loesje. Waarom woont u op onze zolder?’

Ze antwoordt: ‘Wij logeren hier een poosje, want we konden niet meer in ons eigen huis wonen’.

‘Ik heb u al eerder gehoord mevrouw’, zeg ik.

Toen ik zeven was, klonken er soms, als ik in mijn kamertje was, voetstappen boven mijn hoofd, waarvan mama zei dat ik het me verbeeldde. ‘Dat is bij de burens, hoor Anne.’

Maar ik wist het zeker. Er liepen mensen heen en weer boven het plafond. In die tijd zag ik mama ook een keer met een bord met eten, dat ze gewoon aan de keukentafel had opgescheept, de trap oplopen. Soms zag ik dat ze te veel borden opschepte. Als ik er iets van zei, antwoordde ze: ‘Och wat ben ik toch dom,’ en kiepte het bord leeg in de pan.

Mevrouw Krullenbol vraagt: ‘Wilt u een bordje pap mee-eten misschien?’

Ze zet de pap op tafel, een bordje voor elk van ons en een klein bordje voor Loesje. Ik voer Loesje, lepeltje voor lepeltje, ze smult er van. Als het op is, zeg ik met deftige stem: ‘dank u voor de vriendelijke ontvangst en de lekkere pap, maar wij gaan nu naar het park. Loes, zeg maar ‘dag’.’

Ik spring van de kist waar ik opgeklommen was, maar stoot met mijn knie tegen een van de kartonnen dozen.

Wrijvend over de zere plek lees ik de naam die in zwarte blokletters op de doos is geschreven: ‘Ina de

Boer.’ Zo heette mama vroeger voor ze met papa trouwde. Zo heet mijn opa, opa de Boer. Misschien heeft ze er mooie jurken in opgeborgen, dan kan ik pas een échte mevrouw spelen. Ik voel aan de dichtgevouwen bovenkant of de doos makkelijk open kan zonder stuk te gaan. Ik leg Loesje op de kist en trek voorzichtig de kartonnen flappen één voor één opzij. Buiten hoor ik weer vliegtuigen, maar ik kan ze hiervandaan niet zien. Ik graaf verder.

Geen japonnen, geen kant en strikken. Het is papier. Een doos helemaal vol grijze en beige, beschreven enveloppen met roze en blauwe gestempelde postzegels. Ik neem de bovenste envelop van de stapel en lees:

Aan: Ina De Boer, De Jonge straat 82, Zaandam.

Afzender: Taco Vrijman, Blokstraat 15, Oosterbeek.

Papa’s naam. Met één luisterend oor naar het trapgat gericht, haal ik een dichtbeschreven en in vieren gevouwen vel papier uit de enveloppe en begin te lezen.

‘Lieve Ina,

Wat zal ik blij zijn, wanneer we elkaar kunnen ontmoeten.

Kom je gauw naar Oosterbeek? Het wachten duurt veel te lang, ik wilde wel dat ik je...’

Ik heb geen geduld om de hele brief te lezen, draai hem om en lees wat er onderaan staat:

‘Heel veel kussen overal, je weet wel waar.’ Ik snuif minachtend. Op je voet zeker - ik grijns - of op je bil. Ik berg de brief op in zijn omslag en leg hem terug in de doos. Mijn vingers zoeken verder langs de stapels enveloppen. Wat een hoeveelheid brieven hebben ze bewaard. Ik trek er eentje uit en herken het puntige schoonschrift van mijn moeder van het

boodschappenboekje, dat ik altijd meekrijg naar de kruidenier. Maar goed dat ze mij niet kunnen zien, wat zou mama kwaad zijn. Papa zou me weer slaan. Tegenwoordig moet ik de mattenklopper voor hem halen. ‘Ik sla mijn handen niet meer zeer!’, zegt hij steeds.

‘Liefste, mijn liefste’, schrijft mijn altijd chagrijnige moppermoeder. Ze schrijft over een boottochtje dat ze heeft gemaakt met vriendinnen op de Zaan. ‘Was jij er maar bij geweest, lieve Taco. Ik verlang zo naar je. Ik zal blij zijn als we getrouwd zijn.’ Wat een grote lussen maakt ze aan de letters, maar wat staat hier? Dat alles zo duur wordt, maar dat ze al veel heeft gespaard voor de uitzet.

De rest interesseert me niet. Als ik de brief omkeer, zie ik de afdruk van een vette mond onderaan het briefpapier. Ik ben negen, maar zo’n brief zou ik nooit schrijven. Mijn moeder is niet goed wijs.

Ik hoor stemmen. Geschrokken frommel ik de brieven in de doos, ik sluit het luik en ren de trap af.

Door de openstaande keukendeur hoor ik mama met een half zingende stem iets roepen naar mijn vader, die lachend antwoordt. Op de achtergrond hoor ik de opgewonden stemmen van de buren. Paultje’s stem schettert overal tussendoor.

De buurman roept: ‘Nu zal de oorlog gauw afgelopen zijn! Jammer dat jullie geen borreltje lusten. We nemen ons glaasje wel mee.’

Ik leun tegen de keukentafel. Mama maakt surrogaatkoffie. Ze doet poeder in de kopjes en giet kokend water uit een groene emailen ketel met een gouden randje. Paultje is vol van de soldaten. Hij marcheert door de keuken en roept: ‘De Tommies zijn er,

de Tommies zijn er!’ Zijn ronde gezichtje onder het kortgeknipte haar ziet rood van enthousiasme. Hij heeft een chocoladereep gekregen en samen met mama helemaal opgegeten. Paultje is bijna vijf en kan dreinen als een zieke hond.

Ik weet niet goed meer hoe chocolade smaakt. Ik druk Loes stijf tegen me aan.